

İSTANBUL GEZGİNLERİ

Aksiyon 73 / 30.07.2017

FENER - BALAT - AYVANSARAY

1500 Yıllık Tarihin Sıkıştığı Bir Dünya Tiyatrosu

İçindekiler

Kariye Müzesi	4
Çakırağa Camii.....	4
İstanbul Surları	5
Ayvansaray	6
Tekfur Sarayı	7
Panaya Hançeriotissa Kilisesi	8
Molla Aşki Camii.....	8
Kasturya Sinagogu	9
Adileşah Kadın Hatice Sultan Camii.....	9
Eğrikapı.....	10
Panaya Suda Kilisesi	10
Mimar Mustafa Ağa Çeşmesi	11
İvaz Efendi Camii	11
Anemas Zindanları	11
Emir Buhari Tekkesi.....	12
Panaya Blakherna Kilisesi	12
Cabir Camii	14
Balat	14
Balat Or-Ahayim Hastanesi	14
Aya Dimitri Kanavis Kilisesi.....	15
Panaya Balino Kilisesi	15
Ferruh Kethüda Camii	15
Surp Hireşdagabet Ermeni Kilisesi.....	15
Ermeni Okulu.....	16
Ahrıda Sinagogu	16

Balat Yanbol Sinagogu	16
Agora Meyhanesi	16
Balat Kapısı	17
Yusuf Şucauddin Camii	17
Selanik Sinagogu	17
Tur-ı Sina Metokhionu	17
Aya Yani Metokhi Kilisesi	18
Çana Sinagogu	18
Tahta Minare Camii	18
Fener	18
Aya Yorgi Metokhi Kilisesi	18
Kantemir Sarayı	19
Yuvakımyon Rum Kız Lisesi	20
Maria Muhliotissa Kilisesi	20
Mesneviyhane	21
Fener Rum Lisesi	22
Patrikhane ve Aya Yorgi Kilisesi	22
Sveti Stefan Bulgar Kilisesi	24
Bulgar Eksarhanesi	25
Camhane ve Kadın Eserleri Kütüphanesi	26

Kariye Müzesi

Şehrin en eski manastırlarından birisi olan Kariye'nin adı Rumca 'Khora' kelimesinden gelmektedir. 'Khora' şehir dışı anlamına gelir. Netekim II. Theodosios bugün görünen surları yaptıranı kadar da (413) bu bölge surlar dışında kalmıştır.

Manastırın bulunduğu bölge daha IV. yüzyılda dini açıdan önemli bir yer haline gelmiştir. 298'de İzmit'te (Nikomedia) 84 müridi ile öldürülen Aziz Babylos sonradan buraya gömülür (Kuvvetle muhtemel 313'deki Milano Deklarasyonu-Hristiyan kıyımına son veren deklarasyon- sonrasında). Bu yüzden burası dinen ziyaret edilen bir hal almıştır ancak henüz bir kilisenin varlığından söz etmek mümkün değildir. Yine de, VI. yüzyılda İmparator Iustinianus'un buraya bir manastır yaptırdığı söylenmektedir. Buradaki manastırdan yazılı kaynaklarda ilk kez bahsedilmesi, 740 yılında vefat eden Patrik Germanos'un buraya defnedilmesinden ötürüdür.

Burada bulunan kilise birçok kez harap hala gelir ve her seferinde tekrar tekrar inşa edilir. Mesela XI. Yüzyılın sonlarında I. Aleksios Komnenos'un kayınvalidesi Maria Doukaina yeniden yaptırdı manastırı. Üzerinden çok geçmeden I. Aleksios'un küçük oğlu İsaakios Komnenos, 1120 yılında manastırın büyük bölümünü yeni baştan inşa ettirdi. Bugün gördüğümüz halini XIV. Yüzyılın başında, İmparator II. Andronikos'un logotethesi yani bir nevi maliye bakanı Theodoros Metokhites'in yaptırdığı onarımların ardından almıştır.

Kilise barındırdığı mozaikler ve freskolar sayesinde dünyanın en iyi korunmuş Bizans Kiliseleri arasında gösterilir. Fatih'in İstanbul'u fethi sonrasında 1511 senesinde camiye çevrilir. 1948 senesinde de ibadete kapatılarak 10 sene sürececek bir kazı ve restorasyon çalışmasının ardından müze haline getirilir.

Çakırağa Camii

İlk camii; Fatih Sultan Mehmed'in sekbanbaşlarından Çakır Ağa (Hoca Çakır) tarafından 15. Yüzyılda yaptırılmıştır. 1768 tarihinde

onarıldığı bilinmektedir, 1950'lerde camiden hiçbir eser kalmamışken 1987'de yeniden yaptırılmıştır.

Yeri gelmişken sekbanbaşının ne olduğundan bahsetmekte de fayda var; sekbanlar yeniçeri ocağına bağlı bir birliktir ve sekbanbaşı da bu birliğin başındaki kişidir. Yeniçeri ağasının İstanbul' da bulunmadığı dönemlerde, ona sekbanbaşı vekâlet eder. Fatih Sultan Mehmed, cülus töreninde taşkınlık eden yeniçerileri cezalandırmak için yeniçeri ağalığını kaldırmış ve Yavuz Sultan Selim tekrar ihdas edene kadar tam 64 sene yeniçeri ocağını sekbanbaşılar yönetmiştir.

İstanbul Surları

Roma İmparatorluğu öncesi dönemde de İstanbul'un surlarla çevrili olduğu düşünülmektedir. Hatta ilk şehrin bile, sadece Sarayburnu'nu da çevreliyor olsa bile surlarının olduğu sanılmaktadır. Bu ilk surlar büyüyen şehre yetmeyince Roma İmparatorluğu döneminde surlar Cankurtaran Sirkeci arasına taşınır (Septimus Severus surları). 324 senesinde Doğu Roma İmparatorluğu'nun ve bilinen İstanbul'un kurucusu Konstantinos'un surları da Yenikapı ile Unkapanı arasında bulunmaktaydı. Konstantinos öncesi surlar hakkında hiç bir kanıt bulunmamakla birlikte, Konstantinos surları için de Marmaray kazılarına kadar kanıt bulunmamaktaydı ama Marmaray kazıları esnasında bu surlara ait kalıntılar bulunmuştur. Şehrin kurulmasının üzerinden henüz 100 sene bile geçmemişken bu surlar da şehre yetmemeye başlar. İmparator II. Theodosios 413 senesinde surları Yedikule ve Ayvansaray arasına taşır.

Yeni surlar henüz daha 34 yaşındayken bir büyük deprem İstanbul'u vurur ve surlar yerle bir olur. İşin kötüsü ufukta da Hun İmparatoru Atilla görünmüştür bile. Ölüm korkusu yaman şey, erkek-kadın, genç-yaşlı demeden çalışır Bizans halkı ve tam iki ayda surları eskisinden iyi hale getirirler.

Surların toplam uzunluğu (Kara-deniz surları) 21 kilometredir. Kara surları bunun 6 kilometrelik kısmını oluşturur. Surlar iki sıra

halindedir: İç surlar (Mega teichos) ve dış surlar (Exo teichos). İç surların kalınlığı 5, yüksekliği 12 metredir. Surlar üzerinde 55 metre aralıklarla 18-20 metre yüksekliğinde toplam 96 tane burç bulunmaktadır. Dış surlar da bu düzen mevcuttur ancak onların kalınlığı 2, yüksekliği 8 metredir. Her iki sur dizisi arasında 15-20 metre mesafe bulunmaktadır. Bu her iki sur dizisinin dışında bir de 2 metre yüksekliğinde duvar bulunmaktadır ki bunu sur olarak değerlendirmek doğru olmaz, dış surdan sonraki bir terasın (Parateichion) destekçisidir. En dışta ise 20 metre genişliğinde ve gerektiğinde su ile doldurulabilen bir hendek (Tapharos) bulunmaktadır. Surlar üzerinde şu an hala görülebilen sekiz tane kapı vardır. Bunlar: Yedikule Kapısı (Altın kapı, Porta Aurea), Belgradkapı, Silivrikapı, Mevlanakapı, Topkapı, Sulukule Kapısı, Edirnekapı, Eğrikapı.

Theodosios Surları olarak bilinen bu surlar Tekfur Sarayı ile birlikte sona erer. Zaten eski şehir dışında kalan Blakherna Sarayı'nın duvarları (sur şeklindedir) yeterli görüldüğü için ilk başlarda Theodosios surları uzatılmamıştır. Ancak daha sonra Manuel Komnenos Saray korumasını daha da güçlendirmek için Blakherna Sarayı'nı da sur içine dâhil edecek, kendi adını taşıyan surları yaptırdı. Bu surlar yaptırılırken de Theodosios surlarının genel görünümüne sadık kalınır.

Ayvansaray

Ayvansaray semtinin Bizans dönemindeki ismi Blakherna'dır. Osmanlı döneminde bu ismin neden Ayvansaray'a dönüştüğünü açıklamaya çalışan bazı görüşler vardır.

Bir iddiaya göre, burada bulunan ve artık kullanılmayan Blakherna Sarayı, şehre sıcak ülkelerden getirilen fil ve deve gibi hayvanlar için barınak olarak kullanılır. Bu nedenle de buradaki saraya hayvan sarayı denilmeye başlanır. Bu deyiş zamanla Ayvansaray'a evrilir. Diğer bir iddia da yamaç üzerine inşa edilen sarayın kemerli (eyvanlı) yapısı, sarayın eyvanlı saray olarak anılmasına neden olmuştur ki bu

da zamanla Ayyansaray'a dönüşür. Son iddia ise burada bulunan ve Eyüp'e geçilmesini sağlayan kapıya insanlar Ayyub Ansari kapısı demektedirler. Bu kullanım da zaman içerisinde Ayyansaray'a dönüşerek semte ismini verir.

Biz her üç ihtimale de yakın mesafede kalarak Blakherna isminin nereden gelmiş olabileceğini de açıklamaya çalışan teorilerden bahsedelim. Buralarda çok miktarda yetişen yabancı nane (Blebron) ve/veya eğrelti otu (Blehon) semtin bu ismi almış olmasına neden olabileceği gibi, balıkçılıkla uğraşan semt sakinlerinin Haliç'ten bol miktarda avladıkları palamutların (Lahernai) da semte bu ismi vermiş olabilecekleri düşünülmektedir. Bu arada küçük bir not, lakerda isminin nereden gelmiş olduğunu da böylece anlamış oluyoruz.

Semtin, zaten burada bulunan ve zaman zaman kullanılan Blakherna Sarayı'nın XII. yüzyılda tamamen imparatorluk sarayı olarak kullanılmasından dolayı önemi artmış ve bu önemini 1453'e kadar da korumuştur.

Tekfur Sarayı

Tekfur, Osmanlılar'ın Bizans İmparatorları için kullandıkları sıfattır. Farsça'da padişah anlamına gelen 'tacver' sözcüğünden türemiş olması muhtemeldir. Ayrıca imparator Ermenice 'takavor' demektir. Bu kelimedenden türemiş olması da küçük de olsa bir ihtimaldir.

Tekfur Sarayı 500'lü yıllarda I. Anastasios tarafından inşa ettirilmeye başlanır. Yüzyıllar boyunca yapılan eklemeler ve değişikliklerle saray organik bir yapı gibi değişmiş, gelişmiştir, aynen Topkapı Sarayı'nda olduğu gibi. I. Manuel Komnenos zamanında saray halkının neredeyse tamamı buraya taşınmış olsa da sarayın resmi saray olarak kullanılması II. Aleksios Komnenos zamanına (1180-1183) denk gelmektedir.

Daha sonraki yüzyıllarda zayıflayan imparatorlukla birlikte saray da bakımsız hale gelir. Fetih sonrasında da tamamen terk edilir.

Osmanlı döneminde bir ara fil ve deve gibi hayvanlar için ahır olarak kullanılır, uzun süre boş kaldıktan sonra kısa bir süre de gizli genelev olarak kullanılmış olduğu iddia edilir. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa bu yapının çini imalathanesi olarak kullanılmasını sağlar, bir dönem pabuççular imalathane olarak kullanılırlar, 19. yüzyılda yoksul Yahudiler için barınak olur ama 1865 senesinde çıkan yangında tamamen boşaltılır. Robert Koleji'nin kurucusu Cyrus Hamlin, ilk önce burayı kullanmak ister kolej için ama sonra vazgeçip Hisarüstü'nde karar kılar.

Dünyada ayakta kalabilmiş yegâne Bizans sarayıdır. Geçtiğimiz yıllarda restore edilmiştir.

Panaya Haçeriotissa Kilisesi

Kitabesine göre; 1837'de Eskiçiler Loncası tarafından son kez inşa edilen kilisenin mimarı Kosta Kalfa'dır. Burada bulunan bir kiliseden bahseden ilk kaynak ise 1652 yılında kiliseyi ziyaret eden Antakya Patriği'nin kâtibi Pavlus'un tuttuğu notlardır. Kilisenin 1730 senesinde de yeniden yapıldığına dair kaynaklar bulunmaktadır.

Kilisenin isminin haçerlenen bir Meryem Ana tasvirinden geldiğine inanılmaktadır. Ancak daha akla yatkın bir iddiaya göre ise kiliseyi yaptıran Fenerli zengin Rumlardan Haçerli Bey, kiliseye ismini vermiştir.

Kilisenin bahçesinde Hagia Paraskeve Ayazması bulunmaktadır. Bu ayazma, Bizans tarihinin 'ikonoklazma' döneminde ikona taraftarlarının mekânı olmuştur.

Molla Aşki Camii

Fatih Sultan Mehmet dönemi âlim ve şairlerinden Aşki Mehmed Efendi tarafından mescit olarak yaptırılmıştır. Tam olarak hangi tarihte yapıldığı bilinmemektedir. Balat sırtlarında bir mescit yaptırmak için kendisinden izin isteyen Aşki Mehmed Efendi'nin,

maddi durumunu ve yoğunluğunu bilen Fatih Sultan Mehmed şaşırmıştır. Yine de izni vermiş ama caminin yapımını Topkapı Sarayı'ndan bakarak takip edeceğini söylemiştir. 1735 yılında, İstanbul kadısı Abdüllatif Razi Efendi'nin kızı, şair Fatma Hatun mescidi tamir ettirirken camiye çevirtmiştir. 1822'de hayırsever Fatma Hanım tarafından bir kez daha tamir ettirilmiştir. Daha sonra da tadilatlar gören camii günümüzde orijinalliğini korumamaktadır.

Kasturya Sinagogu

1453 yılında inşa edilen sinagogun kapasitesi 150 kişidir. Sinagog 1935 senesinde elektrikle kavuşur ancak fazla sürmez, II. Dünya Savaşı sonrasında cemaat yokluğundan terk edilir. Harabe halini aldıktan sonra da bir otopark haline getirilmesi fazla uzun sürmez. Bugün sadece duvarları ve bahçe kapıları durmaktadır. Bahçe kapısının üzerindeki İbranice yazılardan yapılaş yılının İbrani takvimine göre 5653 olduğu anlaşılmaktadır (Miladi 2000 yılı İbrani takviminde 5761 yılına denk gelmektedir.).

Ek Bilgi: İbrani Takvimine göre aylar: Tişri (Miladi Eylül-Ekim ayları) yılın ilk ayıdır ve bu ayı Heşvan, Kislev, Tevet, Şevat, Adar, gerektiğinde ilave ay olan Vedar, Nisan, İyar, Sivan, Tamuz, Av ve Ellul ayları takip eder.

Adileşah Kadın Hatice Sultan Camii

Camii 1805-06 yılları arasında III. Mustafa'nın kızları Beyhan ve Hatice Sultanlar tarafından anneleri Adileşah Kadın (III. Mustafa'nın üçüncü kadını) hatırasına yaptırılmıştır. Daha önce bu civarda yine Adileşah Kadın adına bir mescit ve sıbyan mektebi bulunmaktaymış ancak bugün bu eserlerden geriye hiçbir şey kalmamıştır. Daha da öncesinde burada Vaftizci Yahya adına bir kilise olduğuna dair kayıtlar bulunmaktadır.

Yakınlarındaki şişe imal atölyesinden dolayı Şişehane Mescidi olarak da anılan camii, 1930'lu yıllarda bakımsızlıktan terk edilir. 1943

yılında ise tamamen yıkılmış haldedir ve üzerine bir gecekondu yapılmıştır. Camii ancak 1977 yılında yeniden inşa edilmiştir.

Eğrikapı

Manuel Komnenos Surları'nın başladığı noktadaki kapıdır. Eski ismi Kaligaria Kapısı'dır. İsmi biraz eğri yapılmış olmasından ya da altından geçen yolun sahabe mezarlarından dolayı kıvrılarak eğri bir rota çizmesinden dolayı ileri geldiği iddia edilmektedir. Hammer, kapının Bulgar Kapısı olarak da adlandırıldığından bahseder. Zira II. İustinianos (Burunsuz) intikamını almak için şehre Bulgar Kralı ve onun ordusuyla geri döner ve karargâhını bu kapının hemen dışında kurar. Şehre sızan ajanları da kapıyı açarlar ve II. İustinianos tekrar imparator olur.

Son Bizans İmparatoru Konstantinos'un canlı olarak görüldüğü son yer de yine bu kapının etrafı olmuştur. Zaten sonrasında da buralarda bulunan cesedi çizmeleri vasıtasıyla teşhis edilmiştir.

Meşhur Kaşıkçı Elması da yine bu kapı civarındaki Eğrikapı çöplüğünde bir adam tarafından bulunur. Bu adam bulduğu taşı üç tahta kaşık karşılığında bir kaşıkçıya, bu kaşıkçı da on akçeye bir kuyumcuya satar. Taştan haberdar olan Kuyumcubaşı taşta el koymak ister ama olayı duyan Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmed Paşa kendisine almak için niyetlenir. Lakin mevzu IV. Mehmed'e kadar taşınır ve padişah fermanı ile birlikte Kaşıkçı Elması hazineye katılır.

Bölgede sahabe mezarlarının çok olması ve bu mezarların neredeyse tamamının reformist bir padişah olan ve halk tarafından 'gavur' padişah olarak kabul edilen padişahlardan birisi olan II. Mahmud döneminde bulunmuş olması da manidardır.

Panaya Suda Kilisesi

Kitabesine göre Patrik VI. Kyrillos zamanında 1 Ocak 1816'da yeniden inşası biten kilisenin tarihine ilişkin kayıtlar 810 senesine

kadar uzanmaktadır. Kilisede ayrıca 1930 ve 1946 yıllarında onarım gördüğüne dair kitabeler bulunmaktadır. Kilise binasının doğusunda mermer havuzlu Timiazoni Ayazması bulunmaktadır.

Mimar Mustafa Ağa Çeşmesi

Suyla olan münasebetinin kesilmesi çok da eski olmayan bu altıgen çeşmenin mimarı Yeni Camii'nin tamamlanmasına vesile olan Mimar Mustafa Ağa'dır. Yakın zamanda restorasyon gören çeşme kum taşından yapılmıştır.

İvaz Efendi Camii

Kanunu Sultan Süleyman dönemi Kazaskerlerinden (Anadolu ve Rumeli) Manavgatlı İvaz Efendi tarafından yaptırılmıştır. Manavgatlı olduğu için Manav İvaz Ağa olarak da bilinen camiinin banisi cami avlusunda gömülmüştür.

Camiinin mimarı olarak Mimar Sinan gösteriliyor olsa da Mimar Sinan tezkiresinde ismi geçmediği için, onun kalfalarından birisi tarafından yapılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Klasik ana giriş kapısı yoktur, ön cephesinin iki yanında girişleri bulunmaktadır.

Camiinin avlusunda çukurlar ve geçitler bulunmaktadır (Blakherna Saray kompleksi ve Anemas Zindanları ile bağlantılı). Camiinin hemen yanındaki sur kulesinin adı İsaakios Angelos'tur.

Anemas Zindanları

Zindana ismini veren Mikail Anemas, Bizans ordusunda Arap kökenli bir komutandır (Babası, Girit'in son Arap komutanı Abdülaziz el Kuturbi). Malazgirt Savaşı'ndan sonra Aleksios Komnenos'a karşı devletin önde gelen diğer bazı yöneticileri ve üç kardeşi ile darbe girişiminde bulunur. Ama İoannes Solomon ismindeki birisinin ihbarı üzerine yakalanır. Gözlerine mil çekilme cezası verilir. Saçları kazıtılır, başlarına hayvan bağırsakları dolanır ve sığırların sırtlarına kadınlar

gibi yan oturtularak şehrin sokaklarında gezdirilerek celladın huzuruna götürülür. İmparatorun suçluları affedebileceği son nokta olan Bronz Eller Heykeli'nin (Hipodroma yakın bir noktada olduğu tahmin edilmektedir) altından tam geçmek üzereyken, imparatorun kızı Anna Komnenos'un yalvarması sonucu affedilir ve cezası ömür boyu hapse çevrilerek sonradan adının verileceği zindanlara hapsedilir.

İmparatorun kızı Anna, sonradan babası hakkında Aleksiad diye bir kitap yazar ve bu kitapta Anemas hakkında sahtekâr, ikiyüzlü, fesatçı, hain gibi ifadeler kullanır ki affedilmesi için yalvardığı bir adam için böyle ifadeler kullanması ilginçtir.

Fetih sonrası dönemde Anemas Zindanları'nın herhangi bir amaç için kullanıldığına dair bir kaynak bulunmamaktadır. Ta ki, zindanlar Yeşilçam tarafından keşfedilene kadar...

Emir Buhari Tekkesi

Emir Buhari Tekkesi, adı üstünde Buhara'dan Anadolu'ya hocası Abdullah İlahi ile birlikte gelip, Kütahya Simav'a yerleşen Emir Ahmed-i Buhari'ye ait bir tekkedir. Emir Buhari bir süre Simav'da kaldıktan sonra hacca gider. Dönüşünde İstanbul'a gelir. Burada, Şeyh Ebul Vefa Hazretleri ile buluşur ve çokça da itibar görür. Sonra hocası Abdullah İlahi'yi de İstanbul'a çağırır ve boş durumda olan Zeyrek Camii'nin medresesine yerleşirler. Sonra Abdullah İlahi aldığı bir davet üzerine İstanbul'dan ayrılınca medrese Emir Buhari'ye kalır. Bu sırada kendisi için Ayvansaray'da bir tekke hazırlanmıştır ve oraya geçer. 1516 yılında vefat edene kadar da talebelerini burada yetiştirir. Türbesi Cibali'dedir.

Panaya Blakherna Kilisesi

Bizans İmparatorluğu'nun en önemli kiliselerinden birisi burada yer almıştır. İstanbul'da Meryem Ana adına yapılan en önemli kilise olduğu söylenir. V. Yüzyılda Kudüs'ten gönderilen Meryem Ana'nın

kutsal elbisesi (Himationveya Maphorion) burada saklanmaktaydı. Kilisenin kuruluşu da aynı yüzyıla tarihlenmektedir. Kilise, zamanında o kadar büyüktür ki, çalışan sayısının 74 olduğunu belirten kaynaklar bulunmaktadır.

Kilise, VIII. Yüzyılda yaşanan ikonoklazma döneminde ikona severlerin kalesi konumuna gelir ve hatta ikonoklazma dönemi bittiğinde ilk kutlama burada yapılır. Çünkü şehrin koruyucusu Meryem Ana ikonası bu kilisede korunmaktadır. Mevzu bahis ikonada Meryem Ana tam boy olarak cepheden görünür, ellerini iki yana açılmıştır, göğsünde bir madalyon ve madalyonun içinde de çocuk İsa bulunmaktadır. Bu tür Meryem Ana tasvirlerinin hepsine ikonografide Blakherna Meryem’i denilmektedir.

Meryem Ana ikonasının şehrin koruyucusu haline gelmesinin nedeni, 626 senesinde Avarlar tarafından kuşatılan şehrin kuşatması bir cuma günü Meryem Ana ikonasının surlarda dolaştırılmasıdır. Hala 7 Ağustoslarda bu olayın adına bu kilisede ayin düzenlenmektedir.

Kilisenin önem kazanmasının bir nedeni de imparatorluğun son sarayı olan Blakherna Sarayı’na çok yakın olmasıdır. İmparatorun cuma günleri burada bulunan havuzda banyo yaptığı ve Saray ile kilise arasında geçişi sağlayan gizli tüneller olduğu söylenmektedir.

Bu önemli kilise, İstanbul’un Fatih tarafından fethinden kısa bir süre önce içerisindeki kutsal emanetlerle birlikte yanar. Ancak şehirdeki Ortodokslar buraya önem vermeye ve ziyaret etmeye devam ederler. Ayazma ihya edilir. En son olarak da 1867 senesinde Rum Ortodoks Kürkçüler Loncası burayı satın alır ve ayazmanın üzerine yeniden küçük bir kilise yaptırırlar. Diğer kiliselerden farklı olarak binanın giriş ve narteksi yan taraftadır.

Ayazma çeşmesinde şu palindrom bulunmaktadır:

NIΨON ANOMHATA MH MONAN OΨIN.

(Sadece yüzünü değil, günahlarını da yıka.)

Cabir Camii

Camiinin aslı kilisedir. Aziz Markus ve Petrus'a adanmış şehrin önde gelen kiliselerinden birisidir. Hatta sonradan Panaya Blakherna Kilisesi'ne nakledilecek Meryem Ana'nın kutsal kıyafetleri önce buraya getirilir. İstanbul'un fethinden sonra, II. Beyazıt döneminde camiye çevrilmiştir. Diğer adı Atik Mustafa Paşa Camii'dir. Cabir Camii denmesinin nedeni, camiinin içindeki (mihrabın yanında) sahabeden Hz. Cabir'e ait olduğu iddia edilen mezardır. Ancak İslam geleneğinde camii içinde mezar çok görülen bir durum değildir. Hele de bu mezarın eski bir kilise yapısı içerisinde olması durumu daha da karışık hale getirmektedir. Bu yüzdendir ki mezarın kiliseye gömülmüş bir azize ait olma olasılığı daha fazladır. Ayrıca camiinin duvarında bir de güneş saati bulunmaktadır.

Balat

Balat isminin Rumca'da saray anlamına gelen 'palation' isminden türediği sanılmaktadır. Blakherna Sarayı'na olan yakınlığından dolayı bu ismi almıştır. Fetihden sonra Ohri kentinden getirtilen Yahudi göçmenlerden dolayı Yahudi semti halini almıştır. Burada bulunan Yahudilerin büyük çoğunluğu 1950 sonrasında İsrail'e göçmüş, kalanların bir kısmı da şehrin diğer semtlerine taşınmışlardır.

Balat Or-Ahayim Hastanesi

Hastane önceleri küçük bir sağlık merkezi şeklindedir ve 1858 yılında yapılmıştır. Bu sağlık merkezi 1883 senesinde kaynak yetersizliği yüzünden kapatılır ama ertesi sene evlere sağlık hizmeti götürən Or-Ahayim Derneği kurulur. Or-Ahayim hayat ışığı anlamında gelmektedir. Bu dernek, 1898 senesinde daha önceki binanın yerine bugün görünen binayı hastane olarak yaptırır ve faaliyetlerine yerleşik olarak bugüne kadar devam eder.

Aya Dimitri Kanavis Kilisesi

Patrikhane listesinde ismi Aya Dimitri Ksiloportis olarak geçen kilise, XIII. yüzyılın başında Nikolaos Kanabes'e ithafen yakınları tarafından yaptırılır. Kanabes sadece birkaç gün tahtta kalabilmiş bir imparatordur. Birçok kez onarım gören kilise iki dünya savaşı arasında dini amaçlar dışında kullanılır ama 1947 senesinde patrikhane tarafından onartılarak tekrar ibadete açılır. Kilisenin avlusunda İlyas Peygamber Ayazması bulunmaktadır.

Panaya Balino Kilisesi

Balino Karabaş Mahallesi'nin Bizans zamanındaki ismidir. Kilisenin yapım tarihi XVI. yüzyıla kadar uzanır. Burada bulunan ilk kilise 1728 senesinde yanar. Bugün görülen kilise, 1730 senesinde önceki kilisenin yerine yapılır. En son 2004 senesinde restore edilmiştir. Hagios Menas adına bir ayazması bulunmaktadır.

Ferruh Kethüda Camii

1562-63 yılları arasında yapılan camiinin mimarı Mimar Sinan'dır. Camiyi yaptıran Ferruh Kethüda, Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamlarından Semiz Ali Paşa'nın kâhyasıdır. Semiz Ali Paşa, gelmiş geçmiş en şişman Osmanlı sadrazamıdır. Reşat Ekrem Koçu, o devirde paşayı taşıyabilecek yalnızca iki at bulunabildiğini yazmıştır. Zamanında cami, medrese, tekke, çeşme ve mahkemedden oluşan bir külliye iken geriye sadece camisi ve çeşmesi kalmıştır. Camii orijinal halinde kubbeli iken 1959 restorasyonunda kubbe kaldırılarak çatılı hale getirilmiştir.

Surp Hıreşdagabet Ermeni Kilisesi

Kilise XVII. yüzyıla kadar Taksiarkhes adlı bir Rum kilisesi olarak kullanılmıştır. Her iki isim de 'Başmelekler' manasını taşımaktadır. Zaten altındaki Ayios Andonios ayazmasından da kilisenin Rum kilisesi olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzdeki halini, 1833 yılında

yapılan geniş çaplı restorasyon sonrasında almıştır. Baş melekler Mikail ve Cebrail'e adanmıştır. Her sene, eylül ayının ikinci hafta sonu geleneksel bir ayın yapılır. Bu ayın sırasında her dinden insanlar şifa bulmak için kiliseye gelirler.

Ermeni Okulu

Surp Hireşdagabet Ermeni Kilisesi'nin hemen karşısındaki binadır. Artık okul ile uzaktan yakından alakası kalmamıştır.

Ahrida Sinagogu

Makedonya'nın Ohri kentinden gelen Yahudi göçmenler tarafından 1427 senesinde kurulmuştur. Beş yüz kişilik kapasitesi ile İstanbul'un en büyük sinagogudur. 18. yüzyılda yeniden inşa edilen sinagog, 1893 yılında kapsamlı bir tamirat görür. İkinci Dünya Savaşı yıllarında askeri birlikler için barınak olarak kullanılır. Sinagogun altından Haliç'e uzanan bir dehliz olduğu iddia edilmektedir. 1910 senesinde dehlizin bulunması için çalışmalar yapılırken demir bir kapı ve iki adet parşömen kitap bulunur. Parşömenler sinagog bütçesine katkıda bulunmak için satılırlar.

On yedinci yüzyılda, meşhur sahte mesih Sebetay Sevi olayı sırasında, Sebetay Sevi'nin müritleri tarafından kullanılır.

Balat Yanbol Sinagogu

Bulgaristan'ın Yanbolu şehrinden gelen Yahudilerin yaptırdığı bir sinagogdur. 1895 tarihinde yaptırılmıştır. Bugün ibadete açık değildir.

Agora Meyhanesi

Agora kelimesi, Rumcada meydan demektir. Hakikaten de bu meyhane küçük de olsa bir meydanda bulunmaktadır. Meyhaneyi 1890 yılında Kaptan Asteri açar. Kısa sürede de ünlenir. Bir kaç kuşak

işletildikten sonra 90'larda el değiştirir. İki binli yılların başlarında kapanmış olsa da geçtiğimiz yıllarda yeniden hizmete başlamıştır. Şunu belirtmekte fayda var ki, bu Agora Meyhanesi şarkıda adı geçen Agora Meyhanesi değildir. Şarkının sözlerini yazan Doktor Onur Şenli, şiirinde İzmir'deki bir Agora Meyhanesi'ni anlatmaktadır.

Balat Kapısı

Kapının Bizans zamanındaki adı Vasiliki Pili'dir. Hünkâr Kapısı anlamına gelmektedir. İmparator ve ailesi Haliç tarafından deniz yolu ile Blakherna Sarayı'na gelmek istediklerinde bu kapıyı kullanırlarmış. Sonraki dönemlerde Port Palatina ya da Kynegoi olarak da adlandırılmıştır. Kapı 1894 yılında bir depremde yıkılmıştır.

Yusuf Şucauddin Camii

Balat İskelesi Mescidi olarak bilinir. Fatih dönemi âlimlerinden Yusuf Şucauddin Ambari tarafından yaptırılmıştır. 1766, 1892 ve en son olarak da 1987 yıllarında onarım geçirmiştir. Son onarım sırasında minarenin yeri değişmiş ve camii iki yol arasında kalmıştır.

Selanik Sinagogu

Fatih zamanında yapılan sinagogun bir diğer adı da Sığrı Sinagogu'dur. Artık ne kapısı kalmıştır geriye ne de çatısı. 1836'da onarım görmüştür ama II. Dünya Savaşı'ndan sonra cemaati kalmayınca terk edilmiş, sonra da bu hale gelmiştir.

Tur-ı Sina Metokhionu

Harabe halinde kalmış bu yapılar Sina Dağı'ndaki Aya Ekaterina Manastırı'nın uzantılarından. Metokhionu şube olarak değerlendirmek yanlış olmaz. Yapının, şimdi hemen yanındaki kiliseye bakan ailenin oturduğu kısmı arkimandirit konutu olarak kullanılmıştır. Arkimandirit metokhionun yöneticisi anlamına gelmektedir.

Aya Yani Metokhi Kilisesi

On dördüncü yüzyılda Nikolaos Khresimos isimli bir keşiş tarafından Haliç surlarının dışında inşa ettirilir. 1686 tarihinde Tur-ı Sina Manastırı'na devredilir. Birçok kez onarım görür, son olarak Özal zamanında onarım gören kilise, genellikle kapalıdır.

Çana Sinagogu

Bizans'tan Osmanlı'ya, Osmanlı'dan da Cumhuriyet'e kalan bir sinagogdur. Ancak 1950'lerde cemaatin azalması nedeniyle kapanır. Vitraylarının birer sanat eseri olduğu söylenmektedir. Bir zamanlar Hahambaşı'lık makamı olarak kullanılmıştır.

Tahta Minare Camii

Eskiden tahta olan minaresi şimdi taş olan camii 1458 senesinde Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılır. Çeşmesi Kanuni'nin hayratıdır. 1865 ve 1957 yıllarında kapsamlı restorasyonlardan geçer.

Fener

Fener ismi Rumca'daki Fanarion tabirinden gelmektedir. Burada bulunan bir deniz fenerinden dolayı semte bu isim verilmiştir. Fener semtinin yıldızı fetih ile birlikte parlamaya başlar. Fetih sonrasında şehri terk eden Rumlar, Fatih'in 'Rum halkın din, dil, eğitim ve yaşayış tarzı özgürlüklerini güvence altına alan fermanından sonra tekrar şehre dönmeye başlarlar. Rum ahali eğitimi yüksek bir cemaat olduğu için daha çok devlet işlerinde görevler alırlar. 1950 sonrasında burada hemen hemen hiç Rum kalmamıştır.

Aya Yorgi Metokhi Kilisesi

Kantemir Sarayı bahçesinde bulunan iki kiliseden ayakta kalmayı başarmış olanıdır (Diğeri Vlah Sarayı Kilisesi'dir ve harabe halindedir)

ve 1132 senesinde inşa edilmiştir. 1640 senesinde yandıktan sonra Panaya Blakherna Kilisesi'ni de yeniden inşa ettiren Kürkçüler Loncası tarafından yeniden yaptırılır. On yedinci yüzyılda Kudüs Patriği Theophanes tarafından satın alınır ve Kudüs Patrikhanesi Metokhionu adını alır. Cemaatinin olmamasından dolayı ibadete kapalıdır ama senede bir gün (aslında kiliseyi açan rahip Kudüs'ten geldiği için bir hafta boyunca) açılır. Tarihi boyunca bir kaç kez onarım geçiren kilise, son onarımını 1955'te yaşanan 6-7 Eylül olaylarında gördüğü tahribattan sonra görmüştür.

Kantemir Sarayı

Bu saray Fener'in en eski ailelerinden (Ataları arasında bir de Bizans İmparatoru vardır.) Kantakuzinolara aittir. Eflak Beyi olan Şerban Kantakuzino şimdi Kantemir Sarayı olarak bilinen bu sarayı yaptırmak ister ve on yedinci yüzyılın sonlarında inşasına başlar.

Osmanlı yönetim geleneğinde Boğdan yöneticileri (Voyvodaları) 18.yy'a kadar Boğdan bölgesinin önde gelen ailelerden seçiliyordu. Voyvoda'nın bir oğlu da ne olur ne olmaz diye düşünülerek İstanbul'a alınıyor ve oldukça iyi bir eğitim veriliyordu. Dimitri Kantemir de bu yüzden İstanbul'da yaşamaktaydı.

İstanbul'da bulunduğu süre zarfında Patrikhane Akademisi'nde ve Enderun'da eğitim görür, on bir farklı dil öğrenir ve Türk müziğine akademik manada merak salar. 1693 senesinde babasının vefatı üzerine Voyvoda seçilir ancak Osmanlı'ya ödemesi gereken 'peşkeş'i' ödemeyince elinden bu görev alınır ve kardeşi Antiyoh Kantemir Voyvoda olur. Dimitri bu sırada hala Boğdan'dadır ve Eflak Beyi Şerban Kantakuzino'nun kızı Cassandra ile tanışır ve 1700 senesinde evlenir. İstanbul'a döner, kayın pederinin başlattığı saray inşaatını bitirme görevini de ister istemez üstlenir. 1709 senesinde gelişen olaylardan ötürü yeniden Voyvoda olur ama Osmanlı'ya bağlı bir yönetici olmaktansa kendi ülkesinin kralı olmayı istediği için, yaklaşan Osmanlı-Rus Prut Savaşı'nda Rusya'nın yanında olur. Ancak

Rusların yenilmesini takiben başına gelecekleri sezerek 1711’de Rusya’ya kaçar ve 1723’de ölene kadar da orada kalır.

Kantemirlerin aslen Tatar soyundan geldikleri, hatta Timur ile akraba oldukları, o yüzden Timur’un kanı anlamına gelen Kantemir aile adını kullandıkları söylenir. Dimitri Kantemir sonrasında Osmanlı Voyvoda sistemini kaldırarak Boğdan yönetimine Fener’in önde gelen ailelerinden yöneticiler atamaya başlar, bu kişilere ‘hospodar’ denilir.

Yuvakimyon Rum Kız Lisesi

Gülhane Hattı Hümayun’unun kabulünün ardından Beyoğlu’nda ardi ardına Rum Kız Liseleri açılır. Ancak Fener bölgesinde ikamet eden orta halli Rum ailelerinin kızları bu okullara gidememektedirler. Bunu gören Patrik II. Yovakim, Fener’de bir Rum Kız Lisesi’nin açılması için faaliyetlere başlar ancak ömrü vefa etmez. Ardılı III. Yovakim, çalışmalarını aynı ciddiyetle devam ettirir ve 1882 senesinde Yovakimlerin eseri anlamına gelen Yuvakimyon Rum Kız Lisesi faaliyete başlar. Orta halli bir okul olarak faaliyetlerine başlayan okul eğitim kalitesiyle bir anda ilgi odağı olur ve 1910 senesinde 590 kadar mevcuda ulaşır. 6-7 Eylül olayları sonrasında cemaatin azalması ile birlikte mevcut her geçen gün azalır ve nihayetinde 1988’de okul kapanır, daha doğrusu faaliyetlerini Fener Rum Lisesi ile birleştirir.

Maria Muhliotissa Kilisesi

Kilisenin ilk olarak Yunanistan’daki Mystra şehrine bağlı Mouchlion’dan gelenlerce 1242 senesinde yaptırıldığı düşünülmektedir. İlk aklınıza gelenin aksine Maria ismi kilisenin Meryem Ana’ya adanmış olmasından ileri gelmemektedir. Burada adı geçen Maria ya da Meryem Bizans İmparatoru VIII. Mikail Palaiologos’un kızı Maria Palaiologina’dır.

XIII. yüzyılda Moğollar, Bizans'ın doğru sınırına geldiklerinde savaşmak yerine ittifak olmaya karar verirler. Bunun nişanesi olarak da VIII. Mikail Palaiologos'un kızı Maria Palaiologina Moğol İmparatoru Hülagü Han'a gelin gidecektir. Hülagü Han memleketine döner, Maria da hazırlıklarını tamamlayıp yola çıkar ama Moğolistan'a vardığında zaten oldukça yaşlı olan Hülagü Han ölmüştür. Bunun üzerine Maria Hülagü Han'ın yerine geçen oğlu Abaka Han ile evlenir. Ancak Abaka Han da iki sene sonra kardeşi tarafından öldürülür. Maria'nın adı 'Kanlı Maria'ya çıkmıştır bile. Başka talibi çıkmayınca da Maria İstanbul'a geri döner. Döndüğünde de saraya gitmek yerine Fener semtindeki bu kiliseye yerleşir, rahibe olur ve tüm servetini de bu kilisenin ihyası için harcar. Kiliseye Kanlı Kilise ve/veya Moğolların Meryem Kilisesi denmesinin nedeni budur. Kanlı Kilise denmesinin bir nedeni de fetih esnasında bu bölgede bulunan Petrion iç kalesinin savunmasının bu kilise tarafından yönetilmesidir. Şehir düşmüş olmasına rağmen bu iç kale direnmeye devam eder. Çok kanlı dökülür, hatta kilise yakınlarındaki bir yokuşta bir sancaktar şehit edilir (yokuşun adı Sancaktar Yokuşu'dur). Fatih de bu direnişi kırmak ve kahramanca kalelerini savunan bu insanları ödüllendirmek için canlarına ve mallarına ve kiliselerine dokunulmayacağına dair bir ferman yayınlar. İşte bu ferman sayesinde ki bu kilise Bizans döneminden kalan ve hala aktif olarak kilise olan tek kilisedir. Bahsedilen fermanın yayınlanmasının nedeni olarak bazı kaynaklar Fatih'in Fatih Camii'nin mimarı Rum Hristodulos'a bu kiliseyi hediye etmiş olduğunu söylemektedir.

Mesnevihane

1844 yılında Şeyh Mehmed Murad Efendi tarafından yaptırılan Mesnevihane; zamanında mutfağı, kütüphanesi, medresesi ve derviş hücreleriyle tam bir tekke iken bugün geriye sadece mescit, çeşme, şadırvan ve Şeyh Mehmet Murad Efendi'nin türbesi kalmıştır. Mescit minaresinin âlemindeki sikke ilgi çekici bir unsurdur.

Fener Rum Lisesi

Rumların Megali Sholi (Büyük Okul) dedikleri okul İstanbul'daki en eski eğitim kurumlarından birisidir. Bizans döneminde Patrikhane Akademisi olarak kullanılmıştır. Fetih sonrası zamanın patriği Gennadios'un Fatih'ten aldığı özel izinle öğretime devam etmiştir. Patrikhane'nin Fatih Camii'nin yapılması için taşınması ile birlikte okul da Fener'e taşınır. Patrikhane civarındaki yapılarda eğitim ve öğretime devam eder. 1803'de Kuruçeşme'ye taşınır ama 1850'de tekrar döner. 1881'de ise bugün görünen bina yaptırılarak buraya taşınır. Binanın mimarı da bu okul mezunu K. Dimadis'tir

Okul ilk başlarda teolojik ağırlıklı dersler verirken daha sonra dini eğitimin Heybeliada Ruhban Okulu'na kayması ile birlikte klasik eğitim vermeye başlar. 1969 senesinde öğrenci yokluğu nedeni ile ilkokul kısmı kapanır. 1988'de Yuvakimyon Kız Okulu ile birleştirilirler. Bu devasa okulun öğrenci sayısı 50 ile 100 arasında değişmektedir.

Patrikhane ve Aya Yorgi Kilisesi

IV. yüzyılın başına dek Marmara Ereğlisi Metropolitliği'ne bağlı Bizantion Piskoposluğu olarak hizmet veren bugünkü patrikhanenin öncülü kilise Doğu Roma İmparatorluğu'nun kurulmasıyla birlikte Yeni Roma ve Konstantinopolis Piskoposluğu adını alır. 381 yılında yapılan II. Ekümenik Konsil'de başpiskoposluk haline gelir Roma'dan sonra en önemli ikinci kilise konumuna yükselir. 481'de yapılan Kadıköy Konsil'inde ise ekümenik patriklik ilan edilir ve Roma ile aynı seviyeye yükseltilir. Bu duruma Roma şiddetle karşı çıksa da 476'da Batı Roma'nın yıkılmış olması elini kolunu bağlar. Ayrıca kilisenin ekümenik patriklik haline gelmiş olması iki kilise arasında yüzlerce yıl sürecek olan ayrımın başlangıcı olur. Bu ayrım 1054 senesinde iki kilisenin birbirini karşılıklı olarak aforoz etmesi ile doruk noktasına ulaşır. Ayrımın tek nedeni yetki çatışması değildir. Doğu Kilisesi halka ve halkın görüşlerine daha çok önem verirken, batı kilisesi için kilise her şeyden daha önemlidir. Teolojik olarak da ayrılır bu iki kilise

birbirinden, kutsal ruhun kaynağı konusunda öğreti farklılıkları vardır.

Ayasofya'nın yapılması ile birlikte Patrikhane buraya taşınır ve Ayasofya Patrikhane kilisesi olarak kullanılmaya başlanır. Latin İstilasası sırasında Patrikhane İznik'e taşınır ama 1261'de tekrar İstanbul'a döner. Fetih sonrası Ayasofya'nın camiye çevrilmesi ile birlikte Patrikhane bu sefer de şimdiki Fatih Camii'nin bulunduğu yerdeki Havarium (Havariler) Kilisesi'ne taşınır. Ancak orada da fazla kalamazlar. Fatih, Fatih Camii'ni burada yaptırmaya karar vermiştir. Bunun üzerine Patrikhane 1456 yılında, bu sefer de bugünkü Çarşamba semtinde bulunan Pammakaristos Manastırı'na taşınır. Ta ki 1587 yılında III. Murad bu manastırın kilisesini Azerbaycan ve Gürcistan'ın fetihlerinin anısında Fethiye Camii'ne değiştirene kadar. Yine taşınan patrikhane Cantemir Evi sınırlarında kalan Theotokos Paramithias Kilisesi'nde faaliyet gösterir (1587-1597). Üç sene de Balat'taki Aya Dimitri Kanavis Kilisesi Patrikhane olarak kullanılır ve nihayet 1600 senesinde bugün bulunduğu yere taşınarak Aya Yorgi Kilisesi'ni Patrikhane Kilisesi olarak kullanmaya başlar.

Birinci Dünya Savaşı ile başlayıp Kurtuluş Savaşı ile biten süreçte kendisine duyulan güveni kaybeden patrikhane Atatürk tarafından yurt dışına çıkarılmış ama gelen dış baskılar nedeni ile bundan vazgeçilmiştir. 1941 senesinde yanan ahşap Patrikhane binalarının onarımına 1989 senesine kadar izin verilmemiştir.

Patrikhane girişinde üç kapı vardır. Bunlardan sadece soldaki kullanılmaktadır. Ortadaki kapı Mora isyanı sonucunda, isyana neden olduğu için bu kapiya asılarak idam edilen patrik Grigorios hatırasına 1821'den beri kapalıdır. Kapının üzerinde Grigorios ve onunla beraber idam edilen iki metropoliti temsilen üç tane haç bulunmaktadır.

Soldaki kapıdan avluya girilince solda kalan yapılar vaftiz sonrası vücuda sürülen kutsal yağın (Ayio Miro) yapıldığı yapılarıdır. Bu kutsal

yağ 4-5 senede bir törenlerle yapılarak Patrikhane tarafından dünyanın bütün Ortodoks Kiliseleri'ne birliği temsilen gönderilir.

Ortodoks ve Katolik kiliselerinin karşılıklı aforoz kararı 1948 senesinde Fener Rum Patriği Athinagoras ve Papa VI. Paul'un karşılıklı anlaşmaları sayesinde kaldırılır.

Sveti Stefan Bulgar Kilisesi

Bulgarların 864 senesinde Hristiyanlığı kabul etmesi ile İstanbul Patrikhanesi'nin nüfuzu altına girmeleri bir olur. Ancak bu durum Bizans'ın başına dert olmalarına engel olmaz. 'Bulgar Kasabı' olarak da bilinen II. Basileios, Bulgar ordusunu feci şekilde yener ve 14000 Bulgar askerini rehin alır. Sonra bu askerleri 100'er kişilik gruplara ayırır ve 99'unun iki gözünü, 1'inin de tek gözünü oyduatarak, o tek gözlü askerin diğer 99 askere rehberlik etmesini sağlar ve Bulgar Çarı Samuel'e gönderir. Samuel kahrından bir kaç gün yaşayabilir ve Bulgarlar böylece Bizans buyruğu altına girerler. Bizans'ın zayıfladığı bir dönemde Bulgar Çarlığı yeniden kurulur ama bu sefer de Osmanlı egemenliği altına girerler.

İstanbul'da yaşayan Bulgarlar, Ortodoks kiliselerinde ayinlerin Rumca yapıldığını ve bu nedenle bir şey anlamadıklarını iddia ederek birçok kez kendi kiliselerini kurmak istediklerini söylerler. Ancak Bulgarları hem dini hem de milli yönden asimile etmek isteyen Fener Patrikhanesi her seferinde karşılıklarına çıkar. 1849 senesinde Bulgar İstefenaki (Stefan) Bey nasıl olursa Bab-ı Ali'den bir papazevi açma iznini alır. Papazevi İstefenaki Bey'in hibe ettiği arsa üzerinde 1850'de açılır. Papazevinin hemen karşısına da ahşap bir kilise yapılır, adı da konur: Sveti Stefan. 1860 senesinde Bulgarlar artık Fener Patrikhanesi'ni tanımadıklarını ilan ederler. Bir on sene sonra da Osmanlı Hükümeti biraz da her iki tarafında gönlünü yaparak, Bulgarlara kendi kiliselerini açma izni verir. Cemaatin başında da 'eksarh' (önder) bulunacaktır. Bulgar Eksarhı dini hiyerarşide patrikten aşağıda olacaktır ama metropolitten yukarıda yer alacaktır. Ancak Bulgarlar bu olaydan cesaret alarak başına buyruk hareket

etmeye devam ederler. Bunun üzerine Patrikhane, Bulgarları 1872’de aforoz eder. Bu durum 1945’e kadar devam edecektir.

Aforoz edilmeleri Bulgarları engellemez, artık kendilerine yetmemeye başlayan kilisenin yerine yeni bir kilise yapılmasına karar verirler. Kilisenin planlarını Ermeni Mimar Hosvep Aznavur çizer. Kilise deniz kenarına yapılacağı için prefabrik yapılmasına karar verilir. Böylece hem depreme dayanıklı bir kilise olacak hem de herhangi bir sorun çıkması durumunda buradan başka bir yere taşınabilecektir. Prefabrik kilisenin yapılması için ihale açılır ve ihaleyi Avusturyalı Waagner Şirketi kazanır. Kilise Viyana’da inşa edilir. Şirketin bahçesine kurularak denir, sonrasında sökülür ve Tuna Nehri üzerinden gemilerle Karadeniz’e, oradan da İstanbul’a kadar taşınır. Kilise, bugün gördüğümüz yerde monte edilerek 1898’de ibadete açılır.

İskeleti çeliktendir. Onun dışında tamamı demir parçalardan oluşmaktadır (süsleme amaçlı mermer de kullanılmıştır). Ortalamadan ağır olduğu ve su kenarında bulunduğu için özellikle etrafındaki binalar yıkılarak deniz kenarına yol açıldıktan sonra bir hayli yıpranmıştır. 2007 senesinde kilisenin etrafına beton dökülerek sağlamlaştırılmış ve çökmesi engellemiştir. Şu anda da restore edildiği için ziyarete kapalıdır.

Bulgar Eksarhanesi

Bulgar İstefenaki Bey’in aldığı izinle, papaz evi olarak 1850’de açılır. 1870 senesinde Bulgar Kilisesi’nin kurulması ile birlikte Eksarhane olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1857 tarihinde bünyesinde ilk Bulgar Okulu açılmıştır.

Eksarhane, 1878’de Özerk Bulgar Prensiği’nin kurulmasını takiben 1913 senesinde İstanbul’da bir vekil bırakarak Sofya’ya taşınır. 1945 senesinde Sofya Eksarhanesi ile Fener Patrikahanesi anlaşılırlar ve Sofya Eksarhanesi Bulgar Patrikhanesi halini alarak manen Fener Patrikhanesi’ne bağlanır.

Camhane ve Kadın Eserleri Kütüphanesi

Bedrettin Dalan'ın Haliç'i gözlerinin rengine bürüme projesi dâhilinde yıkılan Fener konaklarından geriye, sahilde her nasıl olduysa bu iki konak kalmıştır. Bunlardan birisi cam sanatçısı Yasemin Aslan Bakiri tarafından atölye olarak kullanılmaktadır. Diğeri de Kadın Eserleri Kütüphanesi olarak faaliyet göstermektedir.

www.istanbulgezginleri.com

 /IstanbulGezginleri

 /gezginist